

Fərid Vüqar oğlu NAĞIYEV
Western Caspian University Magistr
Email: fnagiyev215@gmail.com

AZƏRBAYCANDA VƏ TÜRKİYƏDƏ HÜQUQİ ŞƏXSLƏRİN VERGİTUTMASININ HÜQUQİ TƏNZİMLƏMƏSİNİN MÜQAYİSƏLİ XARAKTERİSTİKALARI

Xülasə

Bu məqalədə iqtisadi prosesə təsirində dövlət öz imkanlarını daraldır məsələsinə toxunacağıq. Vergitutma dövlətin xüsusilə iqtisadiyyatı tənzimləmə vasitəsidir. İqtisadi inkişafın bazar mexanizminin inkişaf prosesində öz əksini tapır. Bu gün yeni iqtisadi alətlər əvvəlki iqtisadi sistemlərin və iqtisadiyyatların qalıq elementləridir. Əlaqəli subyektlərin şüurunda kök salan ənənələr bir yerdədir.

Bundan başqa, ölkənin transformasiya prosesi hüquqi, siyasi və iqtisadi səbəblərə görə çətin olmuşdur bunu aydınlaşdıracağıq. Vergitutma onun əsas gəlir mənbəyi hesab olunur. Buda bir çox iqtisadi vasitələrdir.

Bu ödənişlərin əsas xüsusiyyətləri - onların öhdəlikləri və vasitələri birtərəfli xarakterini nəzərə alaraq danışacağıq.

Açar sözlər: Vergitutma, vergi sistemi, hüquqi tənzimləmə

JEL: L51; J43 UOT 332.025.12

UOT: 331

DOI: <https://doi.org/10.54414/DYSL3669>

Giriş

İyirminci əsrdə iqtisadi proseslərə dövlət nəzarəti, xalq təsərrüfatı arasında formalaşan qarşılıqlı əlaqələrə əsaslanmalıdır. İqtisadiyyatdan başlayaraq müasir ölkələrin inkişaf tarixidir. Bu, dövlətin nəzarətdə artan rolunu göstərir.

Yaranan qlobal problemlərə aiddir. Bu problemlərə inflyasiya, işsizlikdir. Bunu istehsalın azalması və s. ilə əlaqələndirmək olar. Bu parlaq bir nümunədir. Məsələn, 1930-cu illərin iqtisadi böhranı zamanı ABŞ və bəzi Avropa ölkələri ölkənin siyasətini göstərə bilir. İqtisadiyyat mürəkkəb sistemdir və burada sahibkarlıq fəaliyyəti çoxdur. O, əmtəə biznesi ilə məşğul olan müxtəlif mülkiyyət formalarına malik müəssisələrdən ibarətdir və istehsal və icra, mühəndislik, xidmətlər hesabına qarşılıqlı faydası onlara bağlıdır.

Vergi: Dövlətin iqtisadi siyasətinin həyata keçirilməsində rolu

Vergi o, həm də milli iqtisadi siyasətin həyata keçirilməsində mühüm vasitələrdən biridir. Vergi faktoru qanunidir, çünki vergilər dövlətin

gəlirlərinin bir hissəsidir. Onun formalaşmasında və həyati dövlət fəaliyyətində ən mühüm mənbədir. Çəkilməmiş xərclərin ödənilməsi mənbəyidir. Vergilər ölkənin gəliridir bu Türkiyədə də belə qeyd olunubdur. Vergi əsasən siyasi, iqtisadi, sosial, ekoloji və digər mövcud şərtlərdən asılıdır və daim dəyişir. Yəni, yaranan milli vergi münasibəti vergi münasibətləri nəzərə alınmaqla tənzimlənməyə tabe olmalıdır. Onun mənsəyi ondan ibarətdir ki, təsərrüfat subyektləri konkret vergi növlərinə əlavə olunur, hansı ki vergilərin ümumi məbləği onların maliyyə göstəricilərinə təsir edir, onda deyə bilərik.

Bu, dövlət vergi ödəyicilərinin iqtisadiyyatına birbaşa təsir göstərir. Dövlət vergilərin köməyi ilə qeyd edə bilərik ki müəssisələrin və sahibkarların gəlirlərinin, vətəndaşların mənfəətlərinin bir hissəsini istehsal və sosial infrastrukturun, investisiya və kapital tutumlu, kapital tutumlu sahələrin (dəmir yolları, avtomobil yolları, mədənçixarma sənayesi, elektrik stansiyaları və s.) inkişafına yönəltmək. Dövlət qəbul edir Vergi ilə həyata keçirilən bu tədbirlər sırf sosial xarakter daşıyır. Bu məqsədlərə mütərəqqi

vergi dərəcələrinin müəyyən edilməsi, büdcə vəsaitlərinin böyük hissəsinin əhalinin sosial tələbatının ödənilməsinə yönəldilməsi, sosial müdafiəyə ehtiyacı olan vətəndaşların vergilərdən tam və ya qismən azad edilməsi ilə nail olunur.

Vergitutma: Azərbaycanda dövlət tənzimlənməsi

Vergitutma dövlət tənzimlənməsinin mühüm alətidir. Digər alətlər kimivergilər də özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir. Ölkədə vergitutma həyata keçirilir iqtisadi siyasətin istiqaməti də hər bir təsərrüfat subyektinə yönəlib. Vergi funksiyası vasitəsilə təsir edir. Bu funksiyalar vasitəsilə dövlət vergilərini topladıqca ödəyicilərə təsir göstərməklə ya onların fəaliyyətinə əlavə stimulyar yaradır, ya da fəaliyyətini başqa vasitələrlə məhdudlaşdırmaq. Ölkədə dövlətin həyata keçirdiyi vergi siyasəti Təşkilatın fəaliyyətinə iki istiqamətdə təsir göstərir. Təsərrüfat subyekti Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 4-cü fəslinin 43-cü maddəsidir. Bütün təsərrüfat subyektləri Azərbaycan Respublikasının qanunlarına və onun tələblərinə uyğun olaraq yaradılır. Onların əsas məqsədi qazanc əldə etməkdir. Ölkədə fəaliyyət göstərən bütün hüquqi şəxslər vergi ödəyiciləridir.

Vergitutma: Azərbaycan Respublikasının vergi sisteminin fiskal rolu

Fiskal rolu tənzimləyici funksiya ilə müqayisədə dominantlıq edir. Bu hal, ilkin mühasibat informasiyasının formalaşması metodikasında da özünü göstərir. Hal-hazırda respublikamızda Maliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi tərəfindən maliyyə nəticələrinin formalaşmasına, vergitutma bazasının hesablanmasına sərt tələblər qoyulmuşdur. Vergi nəzəriyyələri özündə vergiqoyma məsələlərinin ümumiləşdirilmiş elmi məcmusunu əks etdirir. Mövcud vergi nəzəriyyələri vergilərin qarşısında duran məqsəd və vəzifələrindən asılı olaraq dövlətə vergi sisteminin qurulmasının müxtəlif modellərini təqdim edir. Rus alimi qeyd edirdi ki, bu nəzəriyyələri ümumi və fərdi nəzəriyyələrə bölürlər. Ümumi nəzəriyyələr vergiqoymamın, vergiyə cəlbetmənin təyinatım müəyyən edir, fərdi nəzəriyyələr isə vergi siyasətinin alətləri, məsələn vergilərin sayını, onun dərəcələrini, onlar üzrə güzəştləri və s. əks etdirir.

Vergitutma: Türkiyədə vergitutmasının hüquqi tənzimlənməsi,

Türkiyədə hüquqi şəxslərin vergitutmasının hüquqi tənzimlənməsi, Türkiyə Vergi Sistemi qanunvericiliyi ilə müəyyənlanmışdır. Türkiyə Vergi Sistemi çoxlu və bir çoxlaşmış prinsipləri əhatə edən geniş və qompleks bir struktura malikdir. İstehsal, satış, xidmət və sair sahələrdə fəaliyyət göstərən hüquqi şəxslər müxtəlif növ vergilərə tabe olurlar. İşlədikləri vəsaitin tipinə, əldə etdikləri gəlirlərə və yerlərindən asılı olaraq müəyyən edilmiş vergi növlərinə əsasən bu şəxslərə vergi ödəməli olur.

Əsasən, Türkiyədə hüquqi şəxslərin vergilənməsini tənzimləyən əsas qanunlar aşağıdakılardır:

1. Köhnə Vergi Məcəlləsi (KVM): Köhnə Vergi Məcəlləsi, 1934-cü ildə qəbul edilmiş və müxtəlif dəyişikliklərlə müəyyən edilmişdir. Bu məcəllə əsasən əməliyyat, gəlir, varis və digər sahələrdə hüquqi şəxslərin vergilənməsi qaydalarını təyin edir.

2. Vergi Prosedurası Məcəlləsi (VPM): Vergi Prosedurası Məcəlləsi, vergi ictimaiyyətini təşkil edən əməliyyatları tənzimləyir. Vergi ödəmək və tənzimləmək üçün müəyyən edilmiş prosedurları və qaydaları müəyyənləşdirir.

3. Kəsri Məcəlləsi: Kəsri Məcəlləsi, Türkiyədə əsasən əmtəə, ticarət və s. kimi sahələrdə fəaliyyət göstərən hüquqi şəxslərin vergilənməsinin tənzimlənməsini müəyyən edir.

4. Korpus Vergisi Qanunu: Hüquqi şəxslərin üzvləri üçün korpus vergisi təyin edən 2006-cı ildə qəbul edilmiş bir qanundur.

5. Gəlir Vergisi Qanunu: Fiziki və hüquqi şəxslərin gəlirlərini vergiləndirən 1960-cı ildə qəbul edilmiş bir qanundur.

Bu qanunlar və başqa qanunlar, vergi ödəmə və tənzimləmə prosedurlarını təyin edir, vergi mükəlliflərinin hüquqlarını və məsuliyyətlərini müəyyənləşdirir. Hüquqi şəxslər və vergi orqanları arasında qanunvericilik çərçivəsində əlaqə və əməkdaşlığı təmin etmək məqsədilə qanunlar müəyyən edilmişdir.

Nəticə

Azərbaycanın və xarici dövlətlərin maliyyə sektorunda səyləri həm vergi ödəyicilərinin, həm də desək dövlətin maraqlarını qoruyan problemlərin həllinə yönəlib. Vergitutmaya qarşı

mübarizə üsullarının Azərbaycan və Türkiyə aşağıdakı nəticələrə görə aydınlıq gətirdik. 1. Vergitutma fiziki və ya şirkətin iki ölkədə eyni əməliyyat üçün eyni məcburi ödənişləri ödədiyi bir vəziyyətdir. Vergitutma ilə çox vaxt iki ölkədə bizneslə məşğul olan və/və ya yaşayan iri müəssisələr və sahibkarlar üzləşirlər. 2. Daxili qanunvericilik çərçivəsində iqtisadi vergitutmanın aradan qaldırılmasının iki əsas metodu tətbiq edilir: vergi azad edilməsi və vergi çıxılması. Vergi azad edilməsi (tax exemption) xaricdə yaşayan tərəfindən əldə edilmiş gəlir vergiyə cəlb olunan bazasından tam istisnani nəzərdə tutur

1. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi.2017.
2. Vergilər nəzəriyyəsi. Sokolov A.A. Moskva, 2003
3. Məmmədov F. və digərləri .Vergilər və vergitutma. Bakı, 2010.
4. Kəlbəyev Y.A. Vergi siyasətinin konseptual əsasları və praktiki aspektləri. Bakı, Elm. 2012
5. <https://www.halilibrahimturk.av.tr/Vergi-Avukati-Makaleler/dar-mukellefiyet-nedir-dar-mukellefiyette-vergilendirme-nasil-yapilir/213/>

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

Фарид Вугар оглы НАГИЕВ

Магистрант Западно-Каспийского Университета

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ И ТУРЦИИ

Резюме

Государственное управление экономическими процессами в XX веке должно основываться на взаимоотношениях, сложившихся между народными хозяйствами. Это история развития современных стран, начиная с экономики. Это свидетельствует о возрастающей роли государства в контроле.

Речь идет о возникающих глобальных проблемах. К этим проблемам относятся инфляция, безработица,

Это связано со снижением производства и так далее. может быть связано с Это яркий пример: например, во время экономического кризиса 1930-х годов США и некоторые европейские страны могут показать политику своей страны. Экономика представляет собой сложную систему, и в ней ведется активная предпринимательская деятельность. В его состав входят предприятия разных форм собственности, занимающиеся товарным бизнесом, и их взаимная выгода зависит от производства и реализации, инжиниринга, услуг.

Ключевые слова: Налогообложение, налоговая система, правовое регулирование.

Farid Vugar oğlu NAGHIYEV

RESTRICTION OF LEGAL REGULATION OF TAXATION OF LEGAL ENTITIES IN AZERBAIJAN

Abstract

State control of economic processes in the twentieth century should be based on mutual relations formed between the national economy. It is the history of the development of modern countries, starting with the economy. This shows the increasing role of the state in control.

It refers to emerging global problems. These problems include inflation, unemployment,

This is due to the decrease in production and so on. can be associated with This is a bright example. For example, during the economic crisis of the 1930s, the United States and some European countries can show the country's policy. The economy is a complex system and there is a lot of entrepreneurial activity. It consists of enterprises with different forms of ownership engaged in commodity business and their mutual benefit depends on production and implementation, engineering, services.

Keywords: Taxation, tax system, legal regulation